กลวิธีการบรรเลงเครื่องสีในวงดนตรีไทย
THAI STRING ENSEMBLE DEVELOPED FROM BOWED STRINGED INSTRUMENT'S MUSICAL TECHNIQUES

สมภพ เขียวมณี[1*], สุพรรณี เหลือบุญชู[2], ดุษฎี มีป้อม[3]
Somphop Khieomani[1*], Supunnee Leuaboonshoo[2], Dussadee Meepom[3]
[1*,2,3]สาขาวิชาดุริยางคศิลป์คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
[1*,2,3]Doctor of Fine Arts Program in Music, Faculty of Music and Drama, Bunditpatanasilpa Institute
*Corresponding Author E-mail: khiawmaneesompop@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัย เรื่อง กลวิธีการบรรเลงสู่การสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับเครื่องสีในวงดนตรีไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการบรรเลงเครื่องสีในวงดนตรีไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์ สังเคราะห์ต่อยอดองค์ความรู้สู่การสร้างสรรค์บทเพลง ผลการศึกษาพบว่า

กลวิธีการบรรเลงเครื่องสีในวงดนตรีไทย มีดังนี้ กลวิธีการบรรเลงซอสามสาย 27 กลวิธี คือ การสีคู่ประสาน นิ้วควง พรมสายเปล่า พรมปิด พรมเปิด พรมจาก พรมคลึงนิ้ว พรมพิเศษ นิ้วประ สะบัดนิ้ว สะบัดคันชัก นิ้วกล้ำ นิ้วแอ้ ขยี้นิ้ว นิ้วนาคสะดุ้ง รูดนิ้ว สีดัง สีแผ่ว นิ้วชั่ง ปริบ สะอึก คันชักสายน้ำไหล คันชักแบบไกวเปล การสีแบบขับไม้ คันชักงูเลื้อย เปิดซอ ชะงักซอ และโยกนิ้ว กลวิธีการบรรเลงซอด้วงและซออู้ 20 กลวิธี ที่มีวิธีปฏิบัติเหมือนกัน คือ ควงนิ้ว พรมสายเปล่า พรมปิด พรมเปิด พรมจาก พรมคลึงนิ้ว พรมพิเศษ ประ สะบัดคันชัก สะบัดนิ้ว สะอึก สีดัง สีแผ่ว นิ้วแอ้ ปริบ นิ้วกล้ำ ขยี้คันชัก ขยี้นิ้ว รูดนิ้ว และโยกนิ้ว กลวิธีการบรรเลงที่หลากหลายทำให้เพลงมีความไพเราะ งดงามและมีความลุ่มลึกที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของซอสามสาย ซอด้วง และซออู้ได้อย่างเด่นชัด

คำสำคัญ: กลวิธีการบรรเลง, เครื่องสีในวงดนตรีไทย

ABSTRACT

Research on the Creative Composition for Thai string Ensemble Developed from Bowed Stringed Instrument's Music Techniques aimed to study the bowed string instrumental music techniques in a Thai classical ensemble and to compose a song from the bowed string instrumental music techniques in a Thai classical ensemble. This research used the qualitative research methodology involving the study of documents related, collecting the field data, analyzing, synthesizing, and extending the knowledge to the song composition. The study found that

There were techniques for the bowed string instrumental music in a Thai classical ensemble as follows : there were 27 techniques for Saw sam sai instrumental music including Kan Si Khu Prasan, Nio Khuan, Phrom Sai Plao, Phrom Pit, Phrom Poet, Phrom Chak, Phrom Khlueng Nio, Phrom Phiset, Nio Pra, Sabat Nio, Sabat Khanchak, Nio Klam, Nio Ae, Khayi Nio, Nio

Naksadung, Rud Nio, Si Dang, Si Phaeo, Nio Chang, Prip, Sa uek, Khanchak, Sainam Lai, Khanchak Baep Kwai Ple, Kan Si Baep KhapMai, Khanchak Ngu Lueai, Poet So, Cha ngak So and Yok Nio. There were 20 instrumental music techniques which were the same practices for Saw u and Saw duang including Khuang Nio, Phrom Sai Plao, Phrom Pit, Phrom Poet, Phrom Chak, Phrom Khlueng Nio, Phrom Phiset, Pra, Sabat Khanchak Sabat Nio, Sa uek, Si Dang, Si Phaeo, Nio Ae, Prip, Nio Klam, Khayi Khanchak, Khayi Nio, Rud Nio and Yok Nio. Various instrumental music makes the song musical, beautiful, and profound which expresses the prominent identity of the Saw sam sai, Saw duang, and Saw U.

Keywords: musical techniques, Thai string ensemble.

บทนำ

เครื่องดนตรีไทยแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า หากเรียงตามลำดับ การเกิดของเครื่องดนตรี คือ เครื่องตี เครื่องเป่า เครื่องดีด และเครื่องสี เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสีของไทยเกิดเสียงโดยการใช้คันชักสีเข้ากับสายที่ขึงเอาไว้ เครื่องสีในวงดนตรีไทยซึ่งได้แก่ ซอ 3 ชนิด คือ ซอสามสาย ซอด้วง และซออู้ ลักษณะของเครื่องสีในวงดนตรีไทยทั้ง 3 ชนิด คือ ซอสามสาย เป็นเครื่องดนตรีไทยที่สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมาจากซอเรบับ (Rebab) ของชาวเปอร์เซียมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้พบว่ามีเครื่องสีที่มีรูปทรงคล้ายคลึงกับซอสามสาย คือ เรบับ ของประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย ตรัว (Trou) ของประเทศกัมพูชา ซอสามสายมีรูปร่างลักษณะสวยงาม ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ซอสามสายเป็นเครื่องดนตรีที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงโปรดปราน ทรงชำนาญในการเล่นซอสามสายถึงกับสร้าง ซอสามสายคู่พระหัตถ์โปรดพระราชทานนามว่า “ซอสายฟ้าฟาด” (ธนิต อยู่โพธิ์, 2530, 106) ซอสามสายไม่ปรากฏข้อมูลที่แน่ชัดว่าเกิดขึ้นมาในสมัยใด จากข้อมูลที่มีอยู่พบว่าซอสามสายมีหลักฐานปรากฏมีมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีในหนังสือไตรภูมิพระร่วงของพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงสุโขทัย ในปี พ.ศ. 2555 กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้ประกาศให้ซอสามสาย ขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติประจำปี 2555 ส่วนซอด้วงและซออู้ จากการศึกษาพบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรีในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏในกฎมณเฑียรบาล ซึ่งตราไว้ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991 - 2031) เป็นบทบัญญัติกำหนดโทษแก่ผู้ที่เล่นดนตรีเกินขอบเขตเข้าไปถึงพระราชฐาน ปรากฏมีชื่อเครื่องดนตรีระบุไว้ ได้แก่ ขลุ่ยปี่ ซอ จะเข้ กระจับปี่ โทน ทับ และจดหมายเหตุลาลูแบร์ ได้บันทึกไว้ว่า “ขบวนเรือยาวที่แห่มารับตัวท่านและคณะว่ามีเสียงเห่เสียงโห่และเสียงดนตรีประเภทกระจับปี่ สีซอ ดังกึกก้องไพเราะไปทั่วคุ้งน้ำ...” (ปัญญา รุ่งเรือง, 2517, น.44)

ลักษณะเสียงของซอแต่ละชนิดให้ความรู้สึกในการฟังที่แตกต่างกัน ซอสามสายเป็นซอที่มีช่วงเสียงกว้าง เสียงทุ้มนุ่มนวล มีความเปล่งจำเพาะ มีเสียงประสานที่ไพเราะ ซอด้วงมีเสียงแหลมสูงดังแจ่มชัด และซออู้มีเสียงทุ้ม นุ่มนวล ซอแต่ละชนิดมีกลวิธีในการบรรเลงซึ่งหมายถึงวิธีการบรรเลงของซอสามสาย ซอด้วง และซออู้ตั้งแต่ระดับขั้นพื้นฐานจนถึงขั้นสูง ช่วยทำให้บทเพลงมีความไพเราะ และน่าฟังมากยิ่งขึ้น กลวิธีในการบรรเลงของซอแต่ละชนิดจะมีความแตกต่างและคล้ายคลึงกัน บทบาทหน้าที่ในการบรรเลงของซอแต่ละชนิดมีความแตกต่างกันไป ซอสามสาย มีหน้าที่ในการบรรเลงรวมวงในวงขับไม้เพื่อประกอบในพระราชพิธีสมโภชมาแต่โบราณ เช่น ขับกล่อมเศวตฉัตร ขับกล่อมช้าง ขับกล่อมพระบรรทม นอกจากนี้ยังใช้ในการบรรเลงรวมวง เป็นประธานของวงมโหรี วงเครื่องสายประสมและการบรรเลงคลอประสานเสียงกับทำนองร้อง ซอด้วงมีหน้าที่เป็นผู้นำวง บรรเลงรักษาแนวทำนองเพลง และซออู้มีหน้าที่บรรเลงทำนองเพลงโดยคอยสอดแทรกในลักษณะหยอกเย้าโลดโผนด้วยลักษณะเสียง กลวิธีการบรรเลงต่าง ๆ และลักษณะการบรรเลงตามบทบาทหน้าที่ของเครื่องสีในวงดนตรีไทยนั้นทำให้เกิดสุนทรียรสในการฟัง และอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้ดนตรีไทยน่าฟัง น่าติดตาม คือ ทางเพลง ซึ่งทางเพลงมีลักษณะเด่นตามแต่ละบ้านดนตรีหรือสำนัก

ดนตรี ครูหรือศิลปินแต่ละท่านมีวิธีการคิดสร้างสรรค์ มีความถนัดในแต่ละเครื่องมือแตกต่างกัน มีความคิดในการพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีให้เข้ากับยุคสมัย ตอบสนองความต้องการของผู้ฟังมากขึ้น จากอดีตถึงปัจจุบันมีการใช้กลวิธีการบรรเลงต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความไพเราะ เกิดสุนทรียรสในการฟัง

ปัจจุบันทางเพลงของเครื่องสีในวงดนตรีไทยที่ใช้ในการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ทั้งส่วนกลางและภูมิภาค จำนวน 12 แห่ง นอกจากนี้ยังมีคณะศิลปศึกษา คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ได้รับการสืบทอดทางเพลงมาจากราชสำนักโดยมีพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาให้กับครูเครื่องสายไทยหลายท่าน ได้แก่ พระยาภูมีเสวิน (จิตร จิตตเสวี) หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยะชีวิน) นายอนันต์ ดูรยะชีวิน นายประเวช กุมุท นายไปล่ วนเขจร นายปลั่ง วนเขจร นางเบ็ญจรงค์ ธนโกเศศ (ศิลปินแห่งชาติ) เป็นต้น เนื่องจากครูดนตรีที่เข้ามาสอนในวิทยาลัยนาฏศิลปนั้นเคยถวายงานอยู่ในวงดนตรีหลวง กรมมหรสพ กรมพิณพาทย์หลวง กรมปี่พาทย์และโขนหลวง และกรมศิลปากร ครูและศิลปินที่มีชื่อเสียงด้านซอด้วง ซออู้และซอสามสายในปัจจุบัน เช่น นางศิริพันธุ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา นายวรยศ ศุขสายชล รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ ขันธศิริ นายจีรพล เพชรสม นายเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ นางอรวรรณ บรรจงศิลป นางสาวนิรมล ตระการผล นายจักรี มงคล นายวีระศักดิ์ กลั่นรอด นายเสนีย์ เกษมวัฒนากุล นายสุริยะ ชิดท้วม ศาสตราจารย์พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ นายมารุต วิจิตรโชติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤตษิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ นายเลอเกียรติ มหาวินิจฉัยมนตรี และอีกหลาย ๆ ท่าน ล้วนแต่มีผลงานด้านการบรรเลงและการประพันธ์เพลงเป็นที่ประจักษ์

จากความสำคัญของเครื่องสีในวงดนตรีไทยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องสีในวงดนตรีไทยและนำข้อมูลมาสังเคราะห์บริบทด้านดุริยางคศิลป์ ด้านกายภาพ ระบบเสียง บทบาทหน้าที่ การสืบทอดทางเพลงที่เกี่ยวกับมิติทางดนตรีของซอสามสาย ซอด้วง และซออู้ให้เห็นถึงกลวิธีการบรรเลงต่อยอดองค์ความรู้สู่การสร้างสรรค์บทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อแสดงถึงการบรรเลงรวมวงและการเดี่ยว และแนวโน้มในอนาคต เพื่อเป็นการอนุรักษ์เครื่องสีในวงดนตรีไทยให้คงอยู่ มีการสืบสานและพัฒนาต่อไป เพื่อมาตรฐานของกลวิธีการบรรเลงตลอดจนการสืบทอดการบรรเลงเครื่องสายไทยประเภทเครื่องสีให้เป็นองค์ความรู้ทางวิชาการสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีการบรรเลงของเครื่องสีในวงดนตรีไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง กลวิธีการบรรเลงสู่การสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับเครื่องสีในวงดนตรีไทย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยจัดแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภูมิลักษณ์เครื่องสีในวงดนตรีไทย และกลวิธีการบรรเลงเครื่องสีไทย โดยผู้วิจัยนำมารวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลในประเด็นที่มีความสัมพันธ์กับงานวิจัย ที่นำไปสู่การศึกษาในรายละเอียดเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้เกี่ยวกับซอสามสาย ซอด้วง และซออู้ เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษา จำแนก ตรวจสอบข้อมูล และบันทึกเป็นประเด็นต่าง ๆ จากนั้นไปนำไปจัดเรียงและวิเคราะห์ข้อมูล แหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าตามหอสมุดต่าง ๆ

2. ข้อมูลภาคสนาม การเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลหลักในการทำวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยแจ้งผู้ให้ข้อมูลทุกท่านทราบวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยและเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม เป็นวิธีหนึ่งที่สำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและคำตอบจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นครูหรือศิลปินที่มีชื่อเสียงด้านซอสามสาย ซอด้วง และซออู้ในปัจจุบัน ประเด็นที่กำหนดไว้เป็นการสนทนาแบบกันเอง คือ ภูมิลักษณ์สำคัญของเครื่องสีไทยและกลวิธีการบรรเลงเครื่องสีในวงดนตรีไทย นอกจากนี้ยังเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีการถามคำถามสอดแทรกเข้าในกลุ่มสนทนาตามจังหวะที่เหมาะสมอยู่เป็นระยะ กำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสีในวงดนตรีไทย จำนวน 9 คน

2.1.1 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการสัมภาษณ์บุคคลและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) บุคคลผู้ให้ข้อมูล (Informants) ประกอบด้วย 3 กลุ่มดังนี้

1) กลุ่มนักวิชาการ (Key Informants) เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นนักวิชาการดนตรีเกี่ยวกับดนตรีไทยหรือเครื่องสายไทย จำนวน 3 ท่าน

2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 9 ท่าน โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีชื่อเสียงด้านซอสามสาย ซอด้วง และซออู้ ประกอบด้วย ซอสามสาย จำนวน 3 ท่าน ซอด้วง จำนวน 3 ท่าน และซออู้ จำนวน 3 ท่าน

3) กลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informants) เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้บริหาร ผู้ชม ผู้ฟัง ผู้มีบทบาทเกี่ยวกับดนตรีไทย จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 2 การจัดกระทำข้อมูล

1) การจัดกระทำข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก บางกรณีใช้กล้องวีดิโอเพื่อบันทึกภาพและเสียง ใช้กล้องถ่ายรูปในการบันทึกภาพ

2) นำข้อมูลที่บันทึกมาสรุปในแต่ละวัน ตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูล และจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหาความมุ่งหมายของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล

1) การตรวจสอบข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยตรวจความแม่นยำ (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อคำถามข้อมูลภาคสนามทุกครั้งที่เก็บข้อมูลด้วยการดูข้อคำถาม สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ ในขณะที่สัมภาษณ์ได้คำตอบที่สอดคล้องกับข้อมูลเดิม และข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่น ๆ ในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Tri – angulations) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

(1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายท่าน และในด้านวิธีรวบรวมข้อมูลจากบุคคลข้อมูล เอกสาร และสื่อที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

(2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation)

ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม แล้วนำมาบันทึกรวมทั้งพิจารณากิริยาท่าทาง พฤติกรรม บรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อมาประกอบการแปลความหมายร่วมกับการเก็บข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงและการบันทึกภาคสนามในหลาย ๆ วิธี และมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธี (Member Check) โดยนำข้อมูลที่ได้กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปถามผู้ให้ข้อมูล

ซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุดเพื่อทำให้เชื่อมั่นได้ว่ารายงานการวิจัยมีข้อมูลต่าง ๆ ที่มีความครอบคลุมเพียงพอในการพรรณนาวิเคราะห์ และอธิบายลงข้อสรุปผลการศึกษาจากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง กลวิธีการบรรเลงสู่การสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับเครื่องสีในวงดนตรีไทย ผลการวิจัยพบว่า

กลวิธีการบรรเลงของซอสามสาย พบว่ามีการใช้กลวิธี จำนวน 27 กลวิธี คือ การสีคู่ประสาน นิ้วควง พรมสายเปล่า พรมปิด พรมเปิด พรมจาก พรมคลึงนิ้ว พรมพิเศษ นิ้วประ สะบัดนิ้ว สะบัดคันชัก นิ้วกล้ำ นิ้วแอ้ ขยี้นิ้ว นิ้วนาคสะดุ้ง รูดนิ้ว สีดัง สีแผ่ว นิ้วชั่ง ปริบ สะอึก คันชักสายน้ำไหล คันชักแบบไกวเปล การสีแบบขับไม้ คันชักงูเลื้อย เปิดซอ และชะงักซอ

กลวิธีการบรรเลงของซอด้วง พบว่ามีการใช้กลวิธี 20 กลวิธี คือ ควงนิ้ว พรมสายเปล่า พรมปิด พรมเปิด พรมจาก พรมคลึงนิ้ว พรมพิเศษ ประ สะบัดคันชัก สะบัดนิ้ว สะอึก สีดัง สีแผ่ว นิ้วแอ้ ปริบ นิ้วกล้ำ ขยี้คันชัก ขยี้นิ้ว รูดนิ้ว และโยกนิ้ว

กลวิธีการบรรเลงของซออู้ พบว่ามีการใช้กลวิธี 20 กลวิธี คือ ควงนิ้ว พรมสายเปล่า พรมปิด พรมเปิด ประ พรมจาก พรมคลึงนิ้ว พรมพิเศษ สะบัดคันชัก สะบัดนิ้ว สะอึก สีดัง สีแผ่ว นิ้วแอ้ ปริบ นิ้วกล้ำ ขยี้คันชัก ขยี้นิ้ว รูดนิ้ว และโยกนิ้ว

กลวิธีที่ใช้เฉพาะของซอสามสาย

1. การสีคู่ประสาน หรือเรียกว่า “ประสานเสียง” “สายคู่” คือ การสีสายเปล่าพร้อมกัน 2 สาย ให้เป็นเสียงคู่ 4 ผู้บรรเลงวางคันชักลงบนสายซอคู่ล่าง หรือสายคู่บน โดยให้คันชักขนานกับพื้นขณะสีพร้อมทั้งกดน้ำหนักมือพอประมาณและสีคันชักออกเข้าให้เกิดเสียงดังเสมอกันทั้ง 2 สาย และต้องพลิกหน้าซอเข้าหาคันชักให้สัมผัสถูกสายที่ต้องการสี เสียงที่เกิดจากทั้ง 2 สายจะต้องดังเท่ากันและสม่ำเสมอตลอดคันชัก การสีคู่ประสานนี้เป็นการใช้คันชักแบบไกวเปล

คู่บน เป็นการสีสายเอกและสายกลางจะได้เสียง ซอล **คู่ล่าง** เป็นการสีสายกลางและสายทุ้มจะได้เสียง เร

สายเอก	- - - -	- - - ซ	- - - -	- - - ซ				
สายกลาง	- - - -	- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - -	- - - ร
สายทุ้ม					- - - -	- - - ล	- - - -	- - - ล

2. นิ้วนาคสะดุ้ง คือ การเริ่มสีที่สายเปล่าให้สั้นหนึ่งเสียงด้วยคันชักเข้า แล้วใช้นิ้วกลางแตะลงบนสายรีบยกขึ้นทันที ก่อนกลับไปสีกระทบคู่บนหรือคู่ล่างตามที่ต้องการ โดยเน้นให้เสียงดังขึ้นด้วยคันชักออก และจบด้วยคันชักเข้าที่คู่บนหรือคู่ล่างเดิม ปฏิบัติได้ทั้งสายเอกหรือสายกลาง โดยสายเอกใช้กระทบคู่บนและสายกลางใช้กระทบคู่ล่าง

สายเอก	- - - ล	ซ - ซ ล	- ด - ร	- ม - ร	ดทด-รด - -		ซ ทซ ซ	ทซ ซ ทซ ซ
สายกลาง	- - - -	- ฟ - -	- - - -	- - - -	- - - ฟ	- - ซ ฟ	- - - ร	ร ร
สายทุ้ม								

นิ้วนาคสะดุ้ง ตามแนวทางของศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์

สายเอก	- - - -	- - - ล	- - - -	- - ทลซล	- - - -	- - ทลซล	- - ทลซล	- - - ล
สายกลาง								
สายทุ้ม								

3. รูดนิ้ว (แทงนิ้วก้อย) รูดนิ้ว คือ การเปลี่ยนตำแหน่งเสียงให้สูงขึ้น การแทงนิ้วก้อย เป็นการใช้นิ้วก้อยเลื่อนตำแหน่งเสียงให้สูงขึ้นจากปกติไปตามเสียงที่ต้องการ การแทงนิ้วก้อยสามารถปฏิบัติได้เฉพาะสายเอกเท่านั้น

สายเอก	- ซ ล ท	- ร̤ - ม̤	- ***ซ̤*** - ม̤	- ร̤ - ท	- ร̤ - ม̤	- ร̤ - ท	- - - ล	- - - ซ
สายกลาง								
สายทุ้ม								

4. นิ้วชั่ง หรือเรียกว่า นิ้วกระทบเสียง หรือ พรมบน คือ การใช้นิ้วก้อยเพียงนิ้วเดียวชุนสายเอกที่เสียง เร (ร) ยืนเสียงไว้แล้วใช้นิ้วชี้ตีกระทบสายลงในตำแหน่งเสียงลา (ล) เป็นห้วง ๆ เสียงจะดัง วาว ๆ ๆ

นิ้วชั่ง ตามแนวทางของศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ เรียกว่า “นิ้วกระทบเสียง”

สายเอก	- ร̤ - ท	ล ร̤ - ซ	- - - ล	ซ ล รทท	- - - ร̤	- - - ท	- - - ล	รท-ล-ทลซ
สายกลาง		- - - ร						
สายทุ้ม								

5. คันชักสะอื้น หรือ เรียกว่า สะอึก หรือ ครั่นคันชัก คือ การใช้คันชักทำให้เสียงขาดเป็นตอน ๆ เริ่มจากช้า ๆ แล้วค่อย ๆ เร็วขึ้นตามลำดับ ใช้กับเพลงที่มีอารมณ์โศกเศร้า คร่ำครวญ

สายเอก								
สายกลาง	- - - ร	ม ร ซ ร	ม ร			- - - ฟ	ซฟ- มร	- - - ร
สายทุ้ม			ด ท	- ล - ร	- ล - ท	- ด - -	ด	

6. คันชักสายน้ำไหล เป็นการสีทำนองให้เสียงสุดท้ายของวรรคที่หนึ่ง และเสียงแรกของวรรคที่สองยังต่อเนื่องกันไประหว่างใช้คันชักเข้า หรือคือคันชักหนุน ซึ่งหมายถึงคันชักจะยังไหลหรือสีต่อไปเกินกว่าที่ควรจะจบคันชักเมื่อจบวรรค โดยไม่ให้เกิดเสียงสะดุด โดยทั่วไปคันชักหนุน แต่คันชักจะใช้ในการสีเที่ยวหวานหรือเที่ยวเก็บ แต่คันชักสายน้ำไหลจะใช้แต่การสีเที่ยวหวาน และการสีคลอการขับร้องเท่านั้น

สายเอก	- - - -	- ด - ล	- - ด ล	ซ - - ซ	- - ล ซ			
สายกลาง				- ฟ - ร	- - - ร	ฟ ร̲ - ฟ	- ร̲ - ซ	ฟ ร - ฟ
สายทุ้ม						- ล - -	- ล -	

7. คันชักแบบไกวเปล คือ การสีคันชักให้มีลักษณะเช่นเดียวกับการไกวเปล ใช้ในการสีคู่ประสานทั้งคู่บน และคู่ล่าง

สายเอก			- - - -	- - - ซ			- - - -	- - - ซ
สายกลาง	- - - -	- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - -	- - - ร
สายทุ้ม	- - - -	- - - ล			- - - -	- - - ล		

8. การสีแบบขับไม้ การสีด้วยคันชัก 2,4,6 และ 8 คละกันไปคู่ใดคู่หนึ่งแบบไกวเปล ตามด้วยวิธีการใช้ คันชัก

สายเอก							- - - ซ	- - - ซ
สายกลาง	- - - -	- - - ร	- - - -	- - - ร	- - - -	- - - ร	- ฟ - ร	- ฟ - ร
สายทุ้ม	- - - -	- - - ล	- - - -	- ด - ล	- - - -	- ด - ล	- - - -	- - - -

9. คันชักงูเลื้อย คือ การสีที่สายกลางโดยการเลื่อนนิ้วชี้ลงมาที่เก่า คล้ายกับนิ้วแอ้ ขณะเดียวกันสีคันชักเข้าโดยกดโคนคันชักที่จับลงให้ปลายคันชักเชิดขึ้น บังคับคันชักให้เลื่อนขึ้นแล้ววกให้โค้งเคลื่อนลงพร้อมกับพลิกให้สีเต็มหน้าหางม้าเมื่อใกล้สุด คันชักและให้เสียงดังขึ้น

สายเอก	- - - ร	มีร ดทลซ						
สายกลาง	- - - -		- ร - ม	- ซ - -				
สายทุ้ม								

10. เปิดซอ เปิดซอคู่บนคือ การสีสายเปล่าคู่บนด้วยคันชักเข้า และก่อนจะสุดคันชัก ใช้นิ้วกลางประบนสายเอกให้เกิดเสียงคู่หกสลับเสียงคู่ของสายเปล่าคู่บนจนหมดคันชัก แล้วจบลงด้วยเสียงคู่สายเปล่า

สายเอก	- - - ซ	- - - ซ	- - ท ซ	- - - ซ				
สายกลาง	- - - ร	- - - ร	- - - -	- - - ร				
สายทุ้ม								

11. ชะงักซอ หรือชะงักซอ คือ การสีซอทำนองทางหวานหรือทางเก็บตามปกติ แต่ในขณะดำเนินทำนองอยู่นั้นจะหยุดการสีในจังหวะยกแล้วเริ่มสีใหม่ในจังหวะตก

สายเอก	- - - -	- - - ซ	ทลซ - ล	ร ท - ท				
สายกลาง								
สายทุ้ม								

กลวิธีที่ใช้เฉพาะของซอด้วงและซออู้

1. ขยี้คันชัก คือ การใช้คันชักและการลงนิ้วถี่ ๆ คันชักและนิ้วต้องพร้อมกัน ทำนองจะมีความละเอียดเพิ่มเป็น 2 เท่าของการสีเก็บ

ซอด้วง

สายเอก			- - ร ม	ฟซ์ฟมฟลซ์ฟ			- - ร ม	ฟซ์ฟมฟลซ์ฟ
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	ซ ด - -		- - - -	- - - -	ซ ด - -	

2. โยกนิ้ว เป็นการทำให้เกิดเสียงคล้ายกับลูกคลื่น จากการแกว่งข้อมือไปยังปลายนิ้วสามารถทำได้ทั้งนิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนางและนิ้วก้อย ปฏิบัติได้ทั้งสายเอกและสายทุ้ม มีลักษณะคล้ายกับเทคนิค ริสท์ วิบราโต้ (Wrist Vibrato) ของไวโอลิน การโยกนิ้วนี้ใช้กับเพลงสากล เพลงออกสำเนียงภาษาต่าง ๆ และใช้กับวงดนตรีแนวร่วมสมัยเท่านั้น

ซอด้วง

สายเอก	- ด̣ - ล̣	- ซ̣ - ม	ซ̣ ม ร ม	- ซ - -	- ด̣ - ล̣	- ซ̣ - ม	- - ร ม	ซ̣ - - -
สายทุ้ม								- ด̣ - -

กลวิธีที่ใช้ทั้งซอสามสาย ซอด้วง และซออู้

1. นิ้วควง คือ การสีซอคนละสายกัน ใช้นิ้วต่างกัน ให้ได้ระดับเสียงเดียวกันและต้องทำเสียงที่ใช้นิ้วคนละอย่างนั้นติดต่อกัน

	นิ้วควง (ซอสามสาย) เสียงซอล				นิ้วควง (ซอสามสาย) เสียงเร			
สายเอก	- - - -	- - - ซ	- - - -	- - - ซ				
สายกลาง	- - - -	- - ซ -	- - - -	- - ซ -	- - - -	- - - ร	- - - -	- - - ร
สายทุ้ม					- - - -	- - ร -	- - - -	- - ร -

2. พรมสายเปล่า คือ การพรมเสียงสายเปล่าโดยใช้ปลายนิ้วกลางแตะที่สายเอกหรือสายทุ้มซึ่งพรมสายเปล่าสามารถปฏิบัติได้ทั้งสายเอกและสายทุ้ม

ซอด้วง

สายเอก	- ล̣ - ซ̣	ล̣ ซ̣ ฟ ร	- ฟ - ร		- ร - ฟ	- ซ̣ - -	- - ร -	- - - ร
สายทุ้ม			- - ด -	- ด - ท		- - - ท	- - - ด	ท ด - -

3. พรมปิด คือ การใช้นิ้วชี้ยืนเสียงไว้แล้วตามด้วยการแตะนิ้วกลางด้วยวิธีพรมนิ้วจบลงด้วยการพรมนิ้วกลาง สามารถปฏิบัติได้ทั้งสายเอกและสายทุ้ม เช่น การพรมปิดเสียงฟา ให้กดเสียงมี (ม ฟ ม ฟ) ปิดเสียงมี เสียงสุดท้ายให้ดังเสียงฟา เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบการพรมปิด ในลักษณะที่ใช้นิ้วกลางยืนเสียงแล้วตามด้วยการแตะนิ้วนางด้วยวิธีการพรมจบลงด้วยวิธีการพรมนิ้วนาง เช่น การพรมปิดเสียงซอล ให้กดเสียงฟา (ฟ ซ ฟ ซ) ปิดเสียงฟา เสียงสุดท้ายให้ดังเสียงซอล เป็นต้น

ซอด้วง

สายเอก	- - - ฟ	- - - ร			- - - ฟ	- - - ร		
สายทุ้ม			- - - ด	- - - ท			- - - ด	- - - ท

4. พรมเปิด คือ การใช้นิ้วชี้ยืนเสียงไว้แล้วตามด้วยการแตะนิ้วกลางด้วยวิธีพรมนิ้วจบลงด้วยการยกนิ้วชี้ขึ้น เช่น เสียงมี กดเสียงมีเปิดเสียงฟาให้ดังเสียงมี (มฟม) สลับกันไป เสียงสุดท้ายให้ดังเสียงมี

ซอด้วง

สายเอก			- - - ร	- - - ม			- - - ร	- - - ม
สายทุ้ม	- - - ล	- - - ท			- - - ล	- - - ท		

5. พรมจาก หรือพรมนิ้วจาก คือ การใช้นิ้วชี้และนิ้วกลางเรียงชิดกันลงนิ้วพร้อมกันใช้นิ้วกลางลงกระทบบนสายโดยเร็ว 2 - 3 ครั้ง ในขณะเดียวกันนั้นลงนิ้วชี้ อยู่ที่ตำแหน่งปกติแล้วเปิดไปสีสายเปล่า

ซอด้วง

สายเอก	- - - ม	ร - - -		- ม ร -	- - - ร	ซ ำ ม ร -	- - ร ม	ร - - -
สายทุ้ม	ล ท ด -	- ด ท ล	ท ล ซ ล	ท - - ซ	ล ท ด -	- - - ด	ท ด - -	- ด ท ล

6. พรมคลึงนิ้ว หรือ “นิ้วครั่น” โดยส่วนใหญ่ใช้นิ้วชี้กดยืนเสียง ตามด้วยแตะนิ้วกลางทำให้สายสั่นสะเทือนแล้วเลื่อนนิ้วกลางขึ้นลง จากนิ้วกลางตำแหน่งปกติมาเป็นต่ำครึ่งเสียง แล้วไปพรมเปิดด้วยนิ้วกลางในตำแหน่งปกติ

ซอสามสาย

สายเอก								
สายกลาง	- - - ร	- - - -	- - - ร	-มร ร	- - - ร	- ม - ฟ	ม ฟ ซ ฟ	ม ร - ร
สายทุ้ม	- - - ล	- - - ด	- - - -	- ด - ล	- ด - ล			ด ล

7. พรมพิเศษ คือ การใช้นิ้วชี้อยู่ที่ตำแหน่งปกติจากนั้นใช้นิ้วนางพรมนิ้วกระทบลงไปบนสาย จบลงด้วยการยกนิ้วที่พรมขึ้น โดยการสีคันชักออกหรือคันชักเข้าหนึ่งครั้ง สามารถปฏิบัติได้ทั้งสายเอกและสายทุ้ม

ซอด้วง

สายเอก	- - - -	- - - -	- ล ำ ซ ำ มซ ำ ม	- ร - ซ ำ			- - - ม	- ร - -
สายทุ้ม					- - - ด	- - - ล ดล	- ซ - -	- - - ด

8. นิ้วประ หรือ ประ คือ การสีสายเปล่าแล้วใช้ท้องนิ้วกลาง (ข้อที่ 2) แตะสายแล้วยกขึ้นสลับกันไปเรื่อยๆ ในความเร็วพอประมาณ จะเกิดเป็นเสียงที่สูงขึ้นไปสลับกับเสียงเดิมถี่ ๆ

ซอด้วง

สายเอก			- - - ร	- - - ร			- - - ร	- - - ร
สายทุ้ม	- - - ซ	- - - ซ			- - - ซ	- - - ซ		

9. สะบัดนิ้ว คือ การใช้คันชักออกหรือใช้คันชักเข้าคันชักเดียว จากนั้นให้นิ้วลงตามเสียงที่ต้องการสะบัดให้เป็น 3 เสียงเรียงกันหรือข้ามเสียงติดต่อกันอย่างรวดเร็ว เสียงดังชัดเจนและเท่ากันทุกเสียงการสะบัดนิ้วทำได้ทั้งสะบัดขึ้น และสะบัดลง ตัวอย่างเช่น

ซอด้วง

สายเอก	- - - ฟซ์ลˍ	- - - ร	- - - ฟซ์ร				- - - ร	ซ์ ฟ ร -
สายทุ้ม		- ด - -		- ด - ล	- - - ซ	- - - ล	- ด - -	- - - ด

10. ขยี้นิ้ว คือ การใช้คันชักเดียว คันชักออกหรือคันชักเข้า การขยี้นิ้วต้องอยู่ในคันชักเดียวกัน ลงนิ้วตามเสียงทำนองที่จะขยี้

ซอสามสาย

สายเอก	- - - ซ	- ล - ท	ดˍรˍดˍทลซ	ลทดˍรˍดˍทลซลท	ดˍรˍดˍทลซ - รˍ			
สายกลาง	- ร - ร							
สายทุ้ม	- ล - -							

11. นิ้วกลั้ว หรือเรียกว่า การกลั้วเสียง คือ การลงนิ้ว 2 นิ้ว ให้เป็นโน้ตตัวเดียว เช่น กลั้วนิ้ว 1 กับนิ้ว 3 ในสายเอกเป็นเสียง ลด กลั้วนิ้ว 2 กับนิ้ว 4 ในสายเอกเป็นเสียง ทร การใช้นิ้วกลั้วได้กับทุกสายเหมาะกับเพลงสำเนียงลาว

ซออู้

สายเอก			- - - ซ	- ล - ลดˍ	- - - ล	- ซ – ลดˍ	- - - ล	- ซ - -
สายทุ้ม	- - - -	- - - ม						- - - ม

12. นิ้วแอ้ คือ การใช้นิ้วชี้แตะตรงตำแหน่งรัดอกเริ่มต้นด้วยคันชักออกพร้อมกันกับเลื่อนนิ้วลงมายังตำแหน่งเสียงปกติ เช่น ซ ล เป็นต้น

ซออู้

สายเอก	- - - ล	- - ร ล	- ท ล ซ				- - - ซ	ล ท - ล
สายทุ้ม				- - - ม	- ซ - ร	มรด - รม		

13. สะบัดคันชัก คือ การใช้คักชัก “เข้า-ออก-เข้า” ที่เสียงใดเสียงหนึ่งให้ติดต่อกันอย่างรวดเร็ว เสียงที่สะบัดคันชักทั้ง 3 เสียงต้องเท่ากันเสียงดังชัดเจน เช่น - - - ด/ - ดดด/ - - - ซ / - - - ซซซ/

14. รูดนิ้ว คือการสีขณะที่ใช้นิ้วเลื่อนตำแหน่งให้ระดับเสียงสูงขึ้นจากปกติอีกหนึ่งหรือมากกว่า โดยการใช้นิ้วชี้เปลี่ยนลงไปกดที่ตำแหน่งของนิ้วอื่นเพื่อเสียงสูงขึ้นต่อไปอีกปฏิบัติได้ทั้งสายเอกและสายทุ้ม ตัวอย่างการลงนิ้วและรูดนิ้วในสายเอก

ตัวอย่างการสะบัดคันชัก และการรูดนิ้ว ซออู้

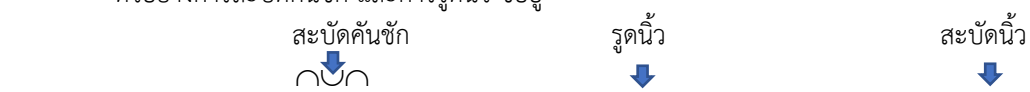

สายเอก	- - - รำ	- - - รำรำ	- ซ - ลดำ	มำรำดำ - รำมำ	- ***ซำ - ลำ***	- ***ซำ*** - มำ	- - - รำดำล	- ซ - ดำ
สายทุ้ม								

15. สีดัง คือ การบังคับมือขวาปล่อยน้ำหนักในการสีคันชักให้ดังกว่าเสียงปกติ ในทำนองต้องการสีดังโดยคุณภาพเสียงยังคงใส ไม่สะดุด

ซออู้

สายเอก	- - - -	- - - ดำ	- - - ท	- - - ดำ		- - - ท	ทลซ - ลท	- ดำ - รำ
สายทุ้ม					- ซ - ร	มรด - -		

16. สีแผ่ว หรือ เสียงเบาลง คือ การบังคับมือขวาปล่อยน้ำหนักในการสีคันชักให้เบาลงกว่าเสียงปกติในทำนองต้องการสีแผ่วโดยคุณภาพเสียงยังคงใส ไม่สะดุด

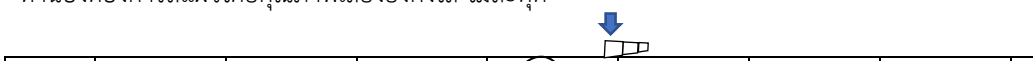

สายเอก	- - - ร	- - - ม	- ลำ - ม	ลซำม-ซลำ-ลำ				
สายทุ้ม								

17. ปริบ คือ วิธีการบรรเลงอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดเสียงเต้นระริกไปในตัวเล็กน้อย ขยับนิ้วให้สั่นสะเทือนขึ้นคล้ายกับทำให้เสียงนั้น “ปริบ” ออกมา

ซอด้วง

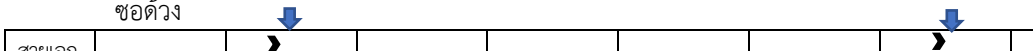

สายเอก	- ม - ซ	ลำ ซำ - ร	ม ซำ - ร	ม ร - -		- ร - ม	ซำ ลซำ - ม	- ร - ด
สายทุ้ม				- - ด ล	- ซ - ด			

18. สะอึก คือ การใช้คันชักทำให้เสียงขาดเป็นตอน ๆ เริ่มจากช้า ๆ แล้วค่อย ๆ เร็วขึ้นตามลำดับ

ซอด้วง

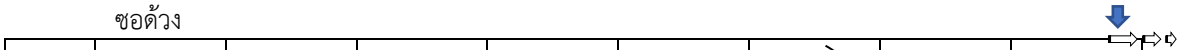

สายเอก					- ซำ - ร	ม ร-มร		- - - ร
สายทุ้ม	- - - -	- - - ด	- - - ท	- - - ด		- - ดท	- ล - ท	- ด - -

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องกลวิธีการบรรเลงสู่การสร้างสรรค์บทเพลงสำหรับเครื่องสีในวงดนตรีไทย พบกลวิธีการบรรเลงของเครื่องสีในวงดนตรีไทยทั้งการใช้คันชักและการใช้นิ้ว คือ 1) การสีคู่ประสาน 2) นิ้วควง 3) พรมสายเปล่า 4) พรมปิด 5) พรมเปิด 6) พรมจาก 7) พรมคลึงนิ้ว 8) พรมพิเศษ 9) นิ้วประ 10) สะบัดนิ้ว 11) สะบัดคันชัก 12) นิ้วกล้ำ 13) นิ้วแอ้ 14) ขยี้นิ้ว 15) ขยี้คันชัก 16) นิ้วนาคสะดุ้ง 17) รูดนิ้ว 18) สีดัง 19) สีแผ่ว 20) นิ้วซั่ง

21) ปริบ 22) สะอึก 23) โยกนิ้ว 24) คันชักสายน้ำไหล 25) คันชักแบบไกวเปล 26) การสีแบบขับไม้ 27) คันชักงูเลื้อย 28) เปิดซอ และ 29) ชะงักซอ จะเห็นได้ว่ากลวิธีที่ใช้ในการบรรเลงเป็นกลวิธีที่ใช้สำหรับซอสามสาย ซอด้วง และซออู้โดยเฉพาะซึ่งมีความสอดคล้องกับประชากร ศรีสาคร (2556) วิจัยเรื่อง วิเคราะห์เดี่ยวซอสามสายเพลงพญาโศก พญาครวญ พญารำพึง สามชั้น กรณีศึกษาอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน พบว่าใช้กลวิธีพิเศษ 10 ประเภท คือ พรมจาก สะบัด สะอึก ทศนิ้ว นิ้วชั่ง กระทบเสียง นิ้วนาคสะดุ้ง ยักจังหวะและผันเสียง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณี แยมศิริ (2547) การศึกษาทางซอด้วงเพลงตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทยขั้น 1, 2, และ 3 ของอาจารย์ธีระ ภู่มณี ผลการศึกษาพบว่าการบรรเลงจะใช้คันชักอยู่ 2 แบบ คือ คันชักหนึ่ง คันชักสอง ในกรณีที่ใช้เทคนิคพิเศษ คันชักสามและคันชักสี่ก็ถูกนำมาใช้เทคนิคพิเศษที่พบจะใช้เทคนิคพิเศษในการบรรเลงอยู่ 4 ชนิด คือ การพรมนิ้ว การสะบัดคันชัก การสีคันชักเบาและการเอื้อนเสียง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทิพย์ฤทัย อยู่คง (2559) ศึกษาเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยะชีวิน) ผลการศึกษาพบว่า ในเพลงเดี่ยวพญาโศก มีการใช้เทคนิคการขยี้นิ้ว การขยี้คันชัก การพรมนิ้วเปิด การพรมคลึงนิ้ว การสะบัดนิ้ว การสะบัดคันชัก การรูดนิ้ว การเปลี่ยนตำแหน่งนิ้ว การสะอึก การควงเสียง และสอดคล้องกับณัฐพงศ์ แก้วสุวรรณ์ (2555) วิทยานิพนธ์ เรื่อง วิเคราะห์เดี่ยวซออู้เพลงกราวในทางครูฉลวย จิยะจันทน์ ผลการวิจัยพบว่าเพลงกราวในทางครูฉลวย จิยะจันทน์ มีการใช้กลวิธีพิเศษ 14 ประการ ได้แก่ การเปิดเสียง การรูดสาย การเลียนสำเนียงปี่ การคลึงเสียงหรือคลึงนิ้ว การขยักเสียง การสะอึกเสียง การสะบัดนิ้ว 2-5 เสียง การสะบัดคันชัก การรวบเสียงหรือรวบนิ้ว การขยี้ การเน้นเสียงด้วยการพรมเสียงสั้น การพรมเสียงยาว การรัวคันชัก การครวญเสียง ส่วนที่สาม คือ วิธีการบรรเลงเสียงด้วยการพรมเสียงสั้น การพรมเสียงยาว การรัวคันชัก การครวญเสียง พบ 5 ประการ ได้แก่ การใช้นิ้วกดสายด้วยนวมนิ้วและปลายนิ้วสลับกัน การใช้ 2-3 นิ้วในการจับคันชัก การขึ้นประโยคด้วยคันชักเข้าก่อน ระบบการใช้คันชักทั้งแบบตามขนบและไม่ตายตัว การเคลื่อนระดับมือลงมาปฏิบัติในช่วงเสียงสูงสลับ (ลง-ขึ้น) ไปมามากกว่า 1 รอบและการเคลื่อนลงมารอบเดียวจบ กลวิธีการ “โยกนิ้ว” เป็นการนำวิธีการปฏิบัติมีการนำกลวิธีการบรรเลง Vibrato ของไวโอลิน มาประยุกต์กับซอด้วงและซออู้ โกวิทย์ ขันธศิริ (สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2565) กล่าวว่า กลวิธีของเครื่องดนตรีสากล วิบราโต้ (Vibrato) นั้นส่วนตัวไม่ได้นำมาใช้กับซอด้วงและซออู้ ยังคงรักษาขนบเดิมของดนตรีไทยไว้ แต่มีการนำกลวิธีของดนตรีสากลมาใช้ ได้แก่ การนำพลังเสียงและการสื่อสารอารมณ์ นำลักษณะการแปรทางของดนตรีไปปรับใช้กับการสีไวโอลิน และสอดคล้องกับ เลอเกียรติ มหาวินิจฉัยมนตรี (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2565) กล่าวว่า การใช้เทคนิควิบราโต้ (Vibrato) นั้นจะใช้กับซอด้วง และซออู้ในการบรรเลงเพลงสากลหรือเพลงภาษาเท่านั้น และสอดคล้องกับ Myers – Moro (1988 : 86) ได้ศึกษาดนตรีไทยระหว่าง พ.ศ. 2528 – 2529 ภายใต้หัวข้อ Thai Music and Musicians in Contemporary Bangkok : Ethnography โดยพิจารณาว่าดนตรีไทยเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของสังคม มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงดนตรีไทยยอมต้องปรับเปลี่ยนและคิดค้น สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น แนวโน้มของดนตรีไทยคือการนำดนตรีไทยมาพัฒนาวัฒนธรรมของชาติเกิดจากจิตสำนึกของคนไทยเองและเกิดจากการจัดแจงให้ชาวต่างชาติดูและดนตรี ไทยมีบทบาทในการบรรเลงเพื่อความบันเทิงมากขึ้นไม่ใช่เฉพาะพิธีกรรม หรือประกอบการแสดงเท่านั้น เพลงที่บรรเลงเกี่ยวข้องกับความศักดิ์สิทธิ์นอยลง ผู้ที่เรียนดนตรีสมัครเล่นจึงมีค่านิยมต่างจากนักดนตรีไทยในอดีต

ผู้วิจัยต้องการนำเสนอกลวิธีการบรรเลงของเครื่องสีในวงดนตรีไทยที่เป็นข้อค้นพบจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านกลวิธีการบรรเลงเครื่องสีในวงดนตรีไทย กลวิธีการบรรเลงที่หลากหลายทำให้เพลงมีความไพเราะ งดงามและมีความลุ่มลึกที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของซอสามสาย ซอด้วง และซออู้ได้อย่างเด่นชัด

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษากลวิธีการบรรเลงเครื่องสีในวงดนตรีไทย คือ ซอสามสาย ซอด้วง และซออู้ พบว่า มีการใช้กลวิธีทั้งการใช้คันชักและการใช้นิ้ว ดังนี้ กลวิธีการบรรเลงซอสามสาย 27 กลวิธี คือ การสีคู่ประสาน นิ้วควง พรมสายเปล่า พรมปิด พรมเปิด พรมจาก พรมคลึงนิ้ว พรมพิเศษ นิ้วประ สะบัดนิ้ว สะบัดคันชัก นิ้วกล้ำ นิ้วแอ้ ขยี้นิ้ว นิ้วนาคสะดุ้ง รูดนิ้ว สีดัง สีแผ่ว นิ้วชั่ง ปริบ สะอึก คันชักสายน้ำไหล คันชักแบบไกวเปล การสีแบบขับไม้ คันชักงูเลื้อย เปิดซอ ชะงักซอ และโยกนิ้ว กลวิธีการบรรเลงซอด้วงและซออู้ 20 กลวิธี ที่มีวิธีปฏิบัติเหมือนกัน คือ ควงนิ้ว พรมสายเปล่า พรมปิด พรมเปิด พรมจาก พรมคลึงนิ้ว พรมพิเศษ ประ สะบัดคันชัก สะบัดนิ้ว สะอึก สีดัง สีแผ่ว นิ้วแอ้ปริบ นิ้วกล้ำ ขยี้คันชัก ขยี้นิ้ว รูดนิ้ว และโยกนิ้ว สรุปได้ดังตาราง

ตาราง กลวิธีการบรรเลงเครื่องสีในวงดนตรีไทย

กลวิธีการบรรเลง	ซอสามสาย	ซอด้วง	ซออู้
1. นิ้วควง	✓	✓	✓
2. พรมสายเปล่า	✓	✓	✓
3. พรมปิด	✓	✓	✓
4. พรมเปิด	✓	✓	✓
5. พรมจาก	✓	✓	✓
6. พรมคลึงนิ้ว	✓	✓	✓
7. พรมพิเศษ	✓	✓	✓
8. นิ้วประ,ประ	✓	✓	✓
9. สะบัดนิ้ว	✓	✓	✓
10. สะบัดคันชัก	✓	✓	✓
11. นิ้วกล้ำ	✓	✓	✓
12. นิ้วแอ้	✓	✓	✓
13. ขยี้นิ้ว	✓	✓	✓
14. ขยี้คันชัก	-	✓	✓
15. นิ้วนาคสะดุ้ง	✓	-	-
16. รูดนิ้ว	✓	✓	✓
17. สีดัง	✓	✓	✓
18. สีแผ่ว	✓	✓	✓
19. นิ้วชั่ง	✓	-	-
20. ปริบ	✓	✓	✓
21. สะอึก คันชักสะอื้น	✓	✓	✓
22. โยกนิ้ว	-	✓	✓
23. คันชักสายน้ำไหล	✓	-	-
24. คันชักแบบไกวเปล	✓	-	-
25. การสีแบบขับไม้	✓	-	-
26. คันชักงูเลื้อย	✓	-	-
27. เปิดซอ	✓	-	-

กลวิธีการบรรเลง	ซอสามสาย	ซอด้วง	ซออู้
28. ชะงักซอ หรือชะงักคันชัก	✓	-	-
29. การสีคู่ประสาน	✓	-	-

กลวิธีการบรรเลงเครื่องสีในวงดนตรีไทย มีดังนี้ กลวิธีการบรรเลงซอสามสาย จำนวน 27 กลวิธี กลวิธีการบรรเลงซอด้วง จำนวน 20 กลวิธี และกลวิธีการบรรเลงซออู้ จำนวน 20 กลวิธี

กลวิธีที่เป็นลักษณะเฉพาะของซอสามสาย ได้แก่ การสีคู่ประสาน นิ้วนาคสะดุ้ง นิ้วชั่ง เปิดซอ และชะงักซอ หรือชะงักคันชัก การใช้คันชักพิเศษ ได้แก่ คันชักสะอื้น คันชักสายน้ำไหล คันชักแบบไกวเปล การสีแบบขับไม้ และคันชักงูเลื้อย

กลวิธีที่เป็นลักษณะเฉพาะของซอด้วงและซออู้ ได้แก่ ขยี้คันชัก สะอึก และโยกนิ้ว โดยวิธีการปฏิบัติมีการนำกลวิธีการบรรเลง Vibrato ของไวโอลิน มาประยุกต์กับซอด้วงและซออู้

กลวิธีที่เป็นลักษณะเด่นเฉพาะ สรุปได้ดังนี้

ซอสามสาย คือ การสีคู่ประสาน นิ้วนาคสะดุ้ง นิ้วชั่ง นิ้วแอ้ การใช้คันชักพิเศษ เช่น การสีดัง สีแผ่ว คันชักสายน้ำไหล คันชักแบบไกวเปล การสีแบบขับไม้ คันชักงูเลื้อย เปิดซอ และชะงักซอ

ซอด้วงและซออู้ คือ การพรมนิ้ว ขยี้คันชัก และสะอึก

กลวิธีการบรรเลงที่จัดว่าเป็นกลวิธีขั้นธรรมดา – ปานกลาง นิยมใช้ในการบรรเลงทั้งการบรรเลงรวมวงและการบรรเลงเดี่ยว สรุปได้ดังนี้

ซอสามสาย คือ การสีคู่ประสาน นิ้วควง พรมสายเปล่า พรมปิด พรมเปิด พรมจาก พรมคลึงนิ้ว พรมพิเศษ นิ้วประ สะบัดนิ้ว สะบัดคันชัก นิ้วกล้ำ ปริบ และสะอึก

ซอด้วงและซออู้ คือ นิ้วควง พรมสายเปล่า พรมปิด พรมเปิด พรมจาก พรมพิเศษ นิ้วประ ปริบ นิ้วกล้ำ สะบัดคันชัก และสะบัดนิ้ว

กลวิธีการบรรเลงที่จัดว่าเป็นกลวิธีขั้นสูง มีความยากและซับซ้อน ใช้ในการบรรเลงเพลงเดี่ยว สรุปได้ดังนี้

ซอสามสาย คือ การขยี้นิ้ว นิ้วนาคสะดุ้ง นิ้วชั่ง การรูดนิ้ว ทั้งการแทงนิ้วก้อย และการรูดนิ้ว โดยใช้การเปลี่ยนนิ้วแทนเสียงที่สูงขึ้น

ซอด้วงและซออู้ คือ พรมคลึงนิ้ว สะอึก สีดัง สีแผ่ว นิ้วแอ้ ขยี้คันชัก ขยี้นิ้ว และรูดนิ้ว

กลวิธีการบรรเลงที่ใช้ในการสื่อสารอารมณ์เพลงที่โศกเศร้า สะเทือนใจได้ดีและชัดเจน คือ คันชักสะอื้นหรือการสะอึกคันชัก การพรมนิ้ว ผสมผสานกับการใช้คันชักแผ่วเบาใช้ในการบรรเลง

นอกจากนี้ยังพบประเด็นเพิ่มเติม คือ

1) มีการนำเทคนิค วิบราโต้ (Vibrato) ซึ่งเป็นกลวิธีการบรรเลงของไวโอลินมาประยุกต์กับ ซอด้วงและซออู้ ผู้วิจัยบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่ว่า “โยกนิ้ว” การโยกนิ้วใช้บรรเลงเฉพาะเพลงสากล และเพลงออกภาษาต่าง ๆ

2) ชื่อกลวิธีแตกต่างกัน วิธีการปฏิบัติเหมือนกัน แต่เรียกชื่อแตกต่างกันตามสายการสืบทอดของแต่ละสำนัก

3) ชื่อกลวิธีเหมือนกัน แต่วิธีการปฏิบัติแตกต่างกัน เช่น นิ้วนาคสะดุ้งตามแนวทางของศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ มีความแตกต่างจากสำนักอื่น ๆ

4) ลักษณะการพรมนิ้วของซอสามสายนั้นมีความแตกต่างจากการพรมนิ้วของซอด้วง และซออู้ ลักษณะการพรมนิ้วของซอสามสายจะพรมเสียงให้โต ๆ และเสียงห่าง ๆ กว่าการพรมนิ้วของซอด้วง และซออู้

5) บางครั้งพบว่ามีการใช้กลวิธีการบรรเลงในขั้นสูงที่มีความยากและซับซ้อนซึ่งปกติใช้ในการบรรเลงเพลงเดี่ยวมาใช้ในเพลงการบรรเลงรวมวง ซึ่งเป็นความสามารถเฉพาะตัวของผู้บรรเลงและการสื่อสารอารมณ์ขณะบรรเลงที่สามารถใช้กลวิธีในการบรรเลงต่าง ๆ ได้อย่างคล่องตัว

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากครู อาจารย์ และผู้เชี่ยวชาญที่เมตตาให้ความรู้ ให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ สนับสนุนผู้วิจัยด้วยดีมาโดยตลอด ขอกราบขอบพระคุณบุคคลผู้เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์ ประธานกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยให้คำชี้แนะ คำปรึกษาและกำลังใจอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยครั้งนี้

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณี เหลือบุญชู อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี มีป้อม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.บำรุง พาทยกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพคุณ สุดประเสริฐ ที่กรุณาให้คำปรึกษาอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยครั้งนี้

กราบขอบพระคุณคุณครูผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย ได้แก่ นางศิริพันธุ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา นายจีรพล เพชรสม นายเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ ขันธศิริ นายเสนีย์ เกษมวัฒนากุล นายจักรี มงคล ดร.ดุษฎี สว่างวิบูลย์พงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤตษิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ และนายเลอเกียรติ มหาวินิจฉัยมนตรี ผู้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณสำนักงานการวิจัยแห่งชาติที่กรุณามอบทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ จนงานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

ขอขอบคุณกำลังใจจากครอบครัวจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีต่อวงการศึกษา ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ผู้มีพระคุณตลอดจนครู อาจารย์และทุกท่านที่มีส่วนสร้างพื้นฐานการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพงศ์ แก้วสุวรรณ์. (2555). **วิเคราะห์เดี่ยวซออู้เพลงกราวในทางครูฉลวย จิยะจันทน์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพย์ฤทัย อยู่คง. (2559). ศึกษาเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดูรยะชีวิน). **วารสารวิจัยรำไพพรรณี**, *10*(4), 101-106.

ธนิต อยู่โพธิ์. (2530). หนังสือเครื่องดนตรีไทย. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

ประชากร ศรีสาคร. (2556). **วิเคราะห์เดี่ยวซอสามสายเพลงพญาโศก พญาครวญ พญารำพึง สามชั้น กรณีศึกษาอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัญญา รุ่งเรือง. (2517). **ประวัติการดนตรีไทย.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). **เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน.** กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สุวรรณี แยมศิริ. (2547). **การศึกษาทางซอดวงเพลงตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทยขั้น 1, 2, และ 3 ของอาจารย์ธีระ ภู่มณี.** ปริญญานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Myers–Moro, Pamela. (1988). **The music and Musicians in Contemporary Bangkok : An Ethnography**. California : University of California at Berkeley.

สัมภาษณ์

กฤตษิพัฒน์ เอื้อจิตรเมศ. ผู้ช่วยศาสตราจารย์. (ผู้ให้สัมภาษณ์) สมภพ เขียวมณี. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 17 ธันวาคม 2565.

โกวิทย์ ขันธศิริ. รองศาสตราจารย์. (ผู้ให้สัมภาษณ์) สมภพ เขียวมณี. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 5 ตุลาคม 2565 และ 15 ธันวาคม 2565.

จักรี มงคล. (ผู้ให้สัมภาษณ์) สมภพ เขียวมณี. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 19 มิถุนายน 2565 และ 30 พฤศจิกายน 2565.

จีรพล เพชรสม. ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย. (ผู้ให้สัมภาษณ์) สมภพ เขียวมณี. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 5 ตุลาคม 2565 และ 15 ธันวาคม 2565.

เชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ. (ผู้ให้สัมภาษณ์) สมภพ เขียวมณี. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 22 - 23กรกฎาคม 2565 และ 2 ธันวาคม 2565.

ดุษฎี สว่างวิบูลย์พงศ์. (ผู้ให้สัมภาษณ์) สมภพ เขียวมณี. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 23 กรกฎาคม 2565 และ 2 ธันวาคม 2565.

เลอเกียรติ มหาวินิจฉัยมนตรี. (ผู้ให้สัมภาษณ์) สมภพ เขียวมณี. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 11 พฤษภาคม 2565 และ 15 ธันวาคม 2565.

ศิริพันธุ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. (ผู้ให้สัมภาษณ์) สมภพ เขียวมณี. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 2 ธันวาคม 2565 และ 7 ธันวาคม 2565.

เสนีย์ เกษมวัฒนากุล. (ผู้ให้สัมภาษณ์) สมภพ เขียวมณี. (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อ 2 ธันวาคม 2565 และ 6 ธันวาคม 2565.